

SENSURVEILEDNING

EKSAMEN STV1200 - HØSTEN 2023

Sensuren skal relateres til følgende læringsmål:

Kunnskaper

Du skal:

- bli kjent med grunntrekkene i statssystemet og forhold som kan bidra til endring eller stabilitet i dette systemet
- lære om hvordan den enkelte stat utformer sin politikk overfor andre stater
- få innsikt i makt-, konflikt- og samarbeidsaspekter ved forholdet mellom stater
- bli kjent med oppbygningen av internasjonale organisasjoner som FN, EU og NATO og hvordan slike organisasjoner under gitte betingelser kan påvirke staters atferd
- få en innføring i internasjonal politisk økonomi, bl.a. om det internasjonale handels-, valuta- og finanssystemet
- bli kjent med sentrale problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, migrasjon og internasjonalt samarbeid om klima- og helseutfordringer

Ferdigheter

Du skal:

- kunne definere og bruke sentrale begreper innen internasjonal politikk
- kunne sammenlikne ulike saksområder langs dimensjoner som konflikt, samarbeid og integrasjon, og forklare eventuelle forskjeller mellom disse
- kunne vurdere betydningen av andre aktører enn stater (som transnasjonale selskaper og miljøorganisasjoner), herunder hvordan de påvirker internasjonal politikk
- kunne beskrive viktige internasjonale samarbeidsordninger, forklare måten de virker på og påpeke styrker og svakheter i deres struktur

Generell kompetanse

Du får trening i å:

- anvende teoretisk og begrepsmessig kunnskap om internasjonal politikk
- sammenlikne ulike tilnærminger
- vurdere andres framstillinger og analyser

Karaktersetting skal være i tråd med følgende beskrivelse av karakterene:

Karakter	Generell kvalitativ beskrivelse (UHR/UiO)	Fagspesifikk beskrivelse: Bacheloremner i statsvitenskap
A Fremragende	Fremragende presentasjon som klart utmerker seg. Kandidaten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.	Kandidaten behersker pensum på en fremragende måte. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes svært sikkert, selvstendig og reflektert ved drøfting av faglige problemstillinger. Korrekt bruk av kilder og referanser.
B Meget god	Meget god prestasjon Kandidaten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten behersker pensum meget godt. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes meget sikkert, selvstendig og reflektert ved drøfting av faglige problemstillinger. Korrekt bruk av kilder og referanser.
C God	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Kandidaten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områdene.	Kandidaten behersker pensum godt. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes sikkert og selvstendig ved drøfting av faglige problemstillinger. I hovedsak korrekt bruk av kilder og referanser.
D Brukbar	En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Kandidaten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten har ufullstendige pensumkunnskaper. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes ujevnt. Visse mangler når det gjelder bruk av kilder og referanser.
E Til- strekkelig	Prestasjonen tilfredsstillende minimumskravene, men heller ikke mer. Kandidaten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten har klart mangelfulle pensumkunnskaper. Vesentlige feil eller mangler når det gjelder anvendelse av begreper, teorier og empirisk kunnskap. Viser også svak forståelse ved drøfting av faglige problemstillinger.
F Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstillende de faglige minimumskravene. Kandidaten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten behersker selv ikke elementære deler av pensum. Store hull i kunnskapen eller feilaktig gjengivelse og anvendelse av sentrale begreper og teorier.

SPESIFIKKE RETNINGSLINJER

HØSTEN 2023

Eksamen har to deler. Del 1 teller mer enn del 2. Kandidatene skal besvare ett av alternativene (A-C) under del 1, og tre av fem spørsmål (D-H) under del 2.

Del 1: Langsvarsoppgave – besvar ett av alternativene

A: Årsaker til krig

Gi en definisjon av krig. Gjør kort rede for noen sentrale årsaker til krig på ulike analysenivåer: individ, stat og system. Diskuter betydningen av de ulike årsakene, f.eks. med utgangspunkt i krigene beskrevet i kapittel 2 i Grieco m.fl. (1. og 2. verdenskrig og den kalde krigen) eller andre selvvalgte eksempler.

Denne oppgaven har pensumdekning rent historisk empirisk i Grieco kap. 2 og analytisk i kap. 6. Wigs bok som kom på pensum i år gir også god dekning for oppgaven. Selv om analysenivåene ikke er like eksplisitt brukt hos Wig er hans diskusjon i stor grad organisert langs disse nivåene.

Definisjon:

Definisjonen av krig er diskutert hos Wig i avsnittet 2.1.: «Hva er krig?». Han siller først mellom binære og kontinuerlige definisjoner:

- Binære: Fravær av fred. Enten er det fred eller så er det krig.
- Kontinuerlige: Grader av krig.
-

Definisjonen som gis på side 34 inneholder tre elementer:

- Konflikt (en uenighet)
- Væpnet vold
- Organiserte aktører.

Alle forventes å kunne gjengi denne definisjonen. Det er pluss om kandidatene merker seg at Wig anser alle tre som nødvendige betingelser for at noe skal kunne kalles en 'krig'. I den kvantitative konfliktlitteraturen vil også kravet til antall drepte per år kunne være et element i definisjonen.

Wig angir disse to som også har vært presentert på forelesningen:

- COW: Mer enn 1000 drepte i kamp i løpet av ett år.
- Uppsala / PRIO: Mer enn 25 drepte i kamp i løpet av ett år.

Drøftingsdelen:

9 av kapitlene i Wigs bok omhandler årsaksforklaringer, ikke overraskende gitt bokens tittel. Fire av disse er på pensum. Det er særlig kapittel 5, 6 og 7 vi kan forvente kandidatene støtter seg på fra Wigs bok i denne oppgaven. Kapittel 5: 'Makt og geopolitikk', vil tilsvare overlappe med Griecos systemnivå, Kapittel 6 'Individer og ledere' med Griecos individnivå og Kapittel 7 'Politiske institusjoner I: Demokrati og diktatur' med Griecos statsnivå.

Det er ikke målet at studentene diskuterer forskjellene mellom de to pensumbidragene, men Wigs diskusjon er preget av den kvantitative konfliktforskningen, mens Griecos innfallsvinkel er mer kvalitativt beskrivende. Begge gir støtte til oppgaven både analytisk og empirisk. Drøftingen må evalueres uavhengig om den støtter seg på en eller begge bidragene og hvilket av dem som legges til grunn. Det er allikevel grunn til å tro at Griecos fremstilling vil bli brukt av de fleste, ikke minst fordi oppgaveteksten henviser til den historiske fremstillingen i Griecos kapittel 2.

Griecos kap. 6 har tittelen «War and its Causes». Kapittelet er organisert langs analysenivåene, så alle som har lest dette kapittelet og eventuelt gjort seg noen notater bør være i stand til å gi en presis redegjørelse for de tre kategoriene av årsaksforklaringer. På forelesningene er følgende oppsummering av dette brukt, samtidig som årsakene er presentert ved å knytte an til de teoretiske perspektivene:

Årsaker til krig: Analysenivå (Grieco s. 219-232)

- **Individnivå:**
  - Feiloppfatninger
  - Stress i krisesituasjoner
  - Gruppetenking, motargumenter kommer ikke opp i dagen
  - Over-optimistiske ledere, antar at krigen kan vinnes lett og raskt
- **Statsnivå:**
  - Økonomisk system – marxistisk argument
  - Institusjonelle begrensninger på statsledere
  - Politisk system
  - Det militær-industrielle kompleks
  - Nasjonalisme
  - Land med likestilling mellom kjønn synes å ha mindre militære konflikter med andre stater
- **Internasjonale nivå**
  - Anarkiet gjør det vanskelig å:
  - avdekke statenes maktressurser og deres sanne interesser og preferanser
  - binde statene til å overholde avtaler og kun bruke ikke-voldelige maktmidler

Årsaker til krig – ut fra perspektivene

Realisme	Liberalisme	Konstruktivisme
<ul style="list-style-type: none"> • Anarkiet i det internasjonale systemer gjør at krig lettere bryter ut. • Ubalanse og endringer i maktfordelingen i systemet kan utløse krig. Jfr. Tukyids felle.	<ul style="list-style-type: none"> • Fravær av demokratiske verdier • Fravær av gjensidig avhengighet • Fravær av felles institusjoner	<ul style="list-style-type: none"> • Aggressiv identitet i landet eller statsledelsen • Motstridende identiteter • Krigshissende ideer

Kandidatene kan komme til å gjøre bruk av begge disse. Det må anses helt i orden, men å utelate analysenivået og kun holde seg til perspektivene vil ikke være en fullgod innfallsvinkel slik oppgaveteksten er formulert.

Tanken med drøftingsdelen av oppgaven er at kandidatene skal anvende denne oversikten for å diskutere hvilke faktorer de mener er sentrale i å forklare en eller flere mellomstatlige kriger. Grieco har et 45 sider langt kapittel 2, som er pensum. Her gis 1. og 2. verdenskrig god behandling. Det samme gjelder den kalde krigen. Den observante student vil oppdage at denne ikke vil fall inn under Wigs definisjon av krig. Alle kandidatene forventes å kunne angi noen årsaker til begge verdenskrigene på alle de tre nivåene.

Disse er greit listet i Grieco:

- At the individual level of analysis, the following can all lead to war:
  - Misperception caused by stress or motivated bias
  - The social psychology of small groups (groupthink thesis)
  - Risk-taking
  - Over-optimism by leaders (positive illusions).
- At the state level of analysis, the following can all lead to war:
  - Domestic economic systems
  - Domestic political institutions and processes (institutional constraints)
  - Military Industrial Complex
  - Nationalism
  - Societal Gender Relations.
- At the international level of analysis:
  - Anarchy can be seen as either a permissive condition for war or as a propellant of war, as it leads to private information and commitment problems, and allows for situations akin to the Prisoner's Dilemma.

Dessverre har det dukket opp nye eksempler på mellomstatlig krig. Oppgaven åpner derfor for at kandidatene kan bruke selvvalgte eksempler, hvor krigen i Ukraina peker seg ut som en mulighet. Denne har vært kommentert brukt som illustrasjon på forelesningene. Det er viktig å understreke at det først og fremst er drøftingen av årsaksfaktorene i seg selv som er vurderingsgrunnlaget. Empirisk nøyaktighet er fint, men ikke det avgjørende. Dette er særlig viktig å legge til grunn dersom kandidatene bruker selvvalgte eksempler.

B: Internasjonale organisasjoner

Diskuter, med utgangspunkt i minst to av de tre teoretiske tradisjonene realisme, liberalisme og konstruktivisme, hvorfor stater oppretter internasjonale organisasjoner og hvordan internasjonale organisasjoner kan påvirke staters (utenriks)politikk.

Pensumdekningen er først og fremst Hovi og Underdals kapittel 2 og 12, samt Griecos kapittel 5 og 7. Det er betydelig pensumstoff å bygge på. Det innebærer også at studentene kan velge mange forskjellige innfallsvinkler i drøftingen. Det er den analytiske kvaliteten på drøftingen som diskuteres som skal legges til grunn for evalueringen.

De ulike teoriretninger har ulik oppfatning av internasjonale organisasjoners betydning. Dette er innfallsvinkelen i kapittel 11 hos Hovi og Underdal, hvor et realistisk og et liberal-institusjonelt perspektiv diskuteres. Det er fullt mulig å besvare denne oppgaven på en fullgod måte utelukkende ved en slik teoretisk drøfting. Dette vil imidlertid forutsette både at beskrivelsen av de teoretiske perspektivene er lytefri og at drøftingen er stringent og avdekker viktige og relevante forskjeller mellom perspektivene.

Det må bemerkes at det konstruktivistiske perspektivet ikke er like systematisk utvikling i denne delen av Hovi og Underdals pensumbidrag.

Realismen

Særlig to av punktene utlagt hos Hovi og Underdal synes å være et nødvendig innhold i en slik drøfting av den realistiske tilnærmingen:

- internasjonale organisasjoner har en viss betydning som redskap for mektige stater, men har liten 'politisk egenvekt' og derved liten selvstendig betydning,
- internasjonale organisasjoner er bare funksjonsdyktig så lenge dens viktigste medlemsland tilfører den ressurser og tilkjenner den myndighet, og at de bare gjør dette så lenge organisasjonen anses å tjene deres interesser (eller i alle fall ikke motarbeide disse).

Liberalisme

Når det gjelder det liberal-institusjonelle perspektivet har de internasjonale organisasjonene en klarere egyptyngde. Hos Hovi og Underdal vektlegger særlig hvordan den tettere sammenvevingen av samfunn på tvers av landegrenser leder statene til å opprette funksjonelt definerte internasjonale organisasjoner som så inngår i et dynamisk samspill med de territorielt definerte statene. Dette leder i sin tur at det oppstår et gjensidig påvirkningsforhold mellom medlemsstater og organisasjoner.

Konstruktivisme

Siden oppgaveteksten retter seg mot etableringen og betydningen av formelle organisasjoner er relevansen av det konstruktivistiske perspektivet litt mindre åpenbart, men desto mer prisverdig hvis kandidatene trekker det inn.

Det konstruktivistiske perspektivet vil det vektlegge betydningen av uformelle institusjoner som f.eks. sosiale normer. Generelt sett kan normer påvirke internasjonal politikk ved å gi aktøren forståelse for hva slags oppførsel som anses mulig, korrekt og/eller ønskelig. En god besvarelse kan inneholde diskusjon av normer som konstituerende versus regulerende, og inneholde kritiske perspektiv på når normer kan skape endring (om det krev spesielle vilkår, for eksempel). Det er et pluss om kandidaten sonderer mellom uformelle institusjoner og formelle organisasjoner. Normative begrunnelser for mellomstatlig samarbeid kan tenkes å gå

foran etableringen av formelle samarbeidsorganisasjoner, men det kan også tenkes at den formelle organisasjonen utvikler og skaper oppslutning om samarbeidsnormer. Utviklingen av normer for vern av menneskerettigheter og internasjonal strafferett generelt, kan vel sies å ha skjedd nettopp i en slik dynamikk mellom norm- og organisasjonsutvikling.

Det er ganske mange ulike aspekter kandidatene kan tenkes å vektlegge i sin drøfting. Grieco angir noen hovedpunkter

- For liberal IR theorists, international laws and organizations are important features of world politics.
  - They help states resolve collective action dilemmas (Prisoner's Dilemmas) that arise from "mixed interests."
  - Liberals emphasize the strengthening of international law over time, and its potential to allow for cooperation across borders.
- For realists, international law and organizations are of secondary importance.
  - International laws and organizations are created by and reflect the interests of powerful states.
  - Weaker states try to use law to constrain behavior of more powerful states.
- Constructivist thinkers view international law and world politics as tightly interconnected rather than being separate domains.
  - They highlight the impact of norms and norms entrepreneurs in shaping behavior of states.

C: Internasjonal handel

Gi en kort beskrivelse av David Ricardos teori om komparative fortrinn. Hvordan skiller det liberale frihandelsperspektivet seg fra det merkantilistiske perspektivet? Hvorfor kan stater ønske å unndra seg frihandel? Hvordan kan internasjonale økonomiske institusjoner motvirke at stater gjør det?

Ricardos komparative fortrinn er utlagt i en egen boks i Claes, Hveem og Tranøy (CHT) s. 70, denne har vært gjengitt på forelesningen slik:

Et land har et komparativt fortrinn hvis det kan produsere en vare til en lavere alternativkostnad sammenlignet med ett eller flere andre land.

En lavere alternativkostnad betyr at landet må gi avkall på mindre av andre varer for å produsere den aktuelle varen.

Hvis land spesialisere seg på å produsere varer der de har en lavere alternativkostnad - så vil det bli en økning i økonomisk velferd.

Selv om ett land har absolutt fortrinn, og dermed er mer effektivt i produksjonen av alle varer enn det andre landet, vil begge land fortsatt tjene på å handle med hverandre, så lenge de har forskjellige relative effektiviteter.

Forholdet mellom det merkantilistiske og det liberalistiske perspektivet er kort forklart slik: Merkantilismen har viktige fellestrekk med politisk realisme ved sin betoning av staten som en sentral aktør (innen økonomi særlig infrastruktur, rettslig rammeverk, investeringsstimulans gjennom privilegier og monopoler, proteksjonisme utad) og av internasjonal samhandling som et null-sum-spill. Også liberalismen betoner statens rettsrammegivende rolle, men de anbefalte markedstiltakene er de stikk motsatte: motvirke kartell- og monopoldannelse innad og fremme frihandel utad. Meget gode studenter får fram grunnen til denne forskjellen, nemlig liberalismens betoning av samhandlingsgevinster gjennom spesialisering og arbeidsdeling, som betyr at spilllets/samhandlingens sum kan bli positiv.

En innfallsvinkel til motiver for å unndra seg frihandel er det såkalte ‘infant-industry’ argumentet, som er en sentral del av Lists ‘økonomiske nasjonalisme’. Dette bygger på Friedrich Lists arbeider. På forelesningen ble dette utlagt med følgende elementer:

- Lists observasjon var at selv om tyske borgere nøt godt av billige britiske varer, svekket det britiske hegemoniet Tysklands mulighet for industrialisering og økonomisk vekst.
- Det var derfor nødvendig å beskytte egen industri mot det britiske herredømme – et såkalt ‘*Infant-industry*’-argument. Samme argument er brukt av flere utviklingsland i etterkrigstidens handelssamarbeid.
- Merk at List ikke var prinsipielt imot frihandel, men at statene skulle kunne velge sin utenriksøkonomiske strategi.
- I dag ville ganske sikkert Tyskland søkt mest mulig frihandel, mens Kina i hovedsak følger en utenriksøkonomisk politikk i tråd med List. Også Donald Trumps ‘America First’-politikk hadde et klart preg av økonomisk nasjonalisme.

En annen innfallsvinkel er hvordan en stat kan forsøke en gratispassasjer-strategi ved å beskytte eget næringsliv med importvern og samtidig nyte godt av frihandelen for egne eksportvarer. I så måte kan frihandelsregimet sees som et kollektivt gode definert hos CHT s. 98:

Boks 3.9: Kollektive goder

Kollektive goder har følgende to egenskaper:

Ikke-eksklusivitet, det vil si at ingen kan stenges ute fra konsum av godet.

Ikke-rivalisering, det vil si at en persons konsum av godet ikke forringer en annen persons konsum av det samme godet.

Gatelys er et eksempel på et kollektivt gode. Det er ikke-eksklusivt i den forstand at folk ikke kan stenges ute fra å gjøre seg nytte av gatelyset, og det er ikke-rivaliserende siden det at én person benytter seg av gatelyset, ikke fører til at det blir mindre lys igjen til andre.

Kilde: Idsø (2022)

Frihandelsregimet er i så måte et godt eksempel på det kollektive handlingsproblemet som kan illustreres med Fangens Dilemma-spillet. Dette har da også vært gjort på forelesningene, og CHT har en diskusjon av dette aspektet i en egen boks på side 93:

Boks 3.8: Frihandel og fangens dilemma

		Stat B	
		Frihandel	Proteksjonisme
Stat A	Frihandel	3,3	1,4
	Proteksjonisme	4,1	2,2

Tabellen viser nytten til stat (A) og (B). As nytte står først og Bs nytte sist i hver rute. 4 er det beste utfallet, 1 det dårligste. Begge forsøker å oppnå 4 (det vil si maksimere sin egen nytte), og dermed ender begge opp med 2, selv om de begge samtidig kunne oppnådd 3 (begges nest beste utfall). Som det kommer fram, er gjensidig frihandel bedre for begge (3,3) enn gjensidig proteksjonisme (2,2), i tråd med Ricardo. Samtidig har begge incentiv til å forsøke å oppnå det beste utfallet (4), men dersom de forsøker dette, vil den andre oppnå det dårligste utfallet (1). Den andre staten vil da skifte strategi til proteksjonisme, og dermed ender de begge i utfallet gjensidig proteksjonisme (2,2). Dersom hver enkelt stat forsøker å oppnå sitt beste utfall (4), blir resultatet faktisk dårligere *for alle parter* (2,2) enn det hadde behovd å bli (3,3). I fagterminologien omtales et slikt resultat som 'kollektivt suboptimalt'» (Hovi & Rasch, 1993).

Ambisjonen med det siste leddet i oppgaveteksten er at kandidatene skulle kople dette med den generelle forelesningen om internasjonalt samarbeid, hvor utfordringene med å overkomme FD ble diskutert. I denne sammenheng har både Schellings N-person FD og gjentatte spill vært presentert på forelesningene. Pensumdekningen her er Grieco s.187-190, med tittelen The Liberal Tradition: Law as Functional Problem-Solver. Her diskuteres dette omtrent som på forelesningene. Konklusjonen er etableringen av former for 'Betinget samarbeid' også kalt tit-for-tat (Grieco s.189).

Noen studenter vil kanskje også gå inn på institusjonenes virkemidler eller funksjoner, slik dette ble presenter på forelesningen:

- **Informasjon**
  - Statistikk, analyser, kunnskapsinnhenting
- **Arena / Initiativ**
  - Arena for kommunikasjon mellom land
  - Sette dagsorden for internasjonale spørsmål
- **Regelskapende**
  - Bidra til utforming av regler for mellomstatlig og mellomfolkelig atferd
- **Regelovervåkende**
  - Påse at stater og andre aktører følger regler og normer
- **Operative funksjoner**
  - Utføre oppgaver på vegne av statene (eks. fredsbevarende styrker)

Del 2: Kortsvarsoppgave – besvar tre av spørsmålene

D: *Hva kjennetegner en overnasjonal organisasjon? I hvilken grad har EU disse kjennetegnene?*

Pensumdekningen er Claes og Førland kap. 1, s.12-14. De baserer seg på en artikkel av Jon Hovi som stiller følgende kriterier for å anse en organisasjon som overnasjonal:

- Organisasjonen må kunne fatte vedtak som er bindende for nasjonale myndigheter
- Disse vedtakene må kunne fattes mot enkeltmedlemmers vilje
- Organisasjonen må ha evne til å håndheve sine vedtak
- Organisasjonen må ha en viss finansiell autonomi
- Medlemsland må ikke kunne trekke seg ut med øyeblikkelig virkning

Hovi krever at alle fem kriteriene skal være oppfylt før man kan bruke betegnelsen overnasjonal om en organisasjon. Dette kan synes strengt, og det kan være grunn til å snakke om grader av overnasjonalitet etter hvor mange av kriteriene organisasjonen oppfyller. De to første kriteriene synes ufravikelige. Det tredje kan muligens sees som et uttrykk for hvor sterk den formelle overnasjonaliteten er når en stat unnlater å følge organisasjonens vedtak, altså en slags passiv utfordring av overnasjonaliteten. De to siste kan sees som uttrykk for hvor sterkt organisasjonen står dersom en stat mer aktivt forsøker å utfordre overnasjonaliteten, enten ved å trekke tilbake finansielle midler eller ved å melde seg ut.

EU kan på mange områder fatte bindende vedtak mot enkeltmedlemmers vilje ved at en stat blir nedstemt av et kvalifisert flertall i Rådet. En tiltakende bruk av flertallsavgjørelser i Rådet gjør at det enkelte medlemslands regjering i økende grad risikerer å måtte iverksette vedtak den selv er uenig i. Tendensen går altså i retning av en større rolle for fellesskapsorganene og en styrking av den formelle overnasjonaliteten.

EU-rettens direkte anvendelse i nasjonal rett og forrang ved konflikt med nasjonal rett tilsier at organisasjonen har mulighet til å tvinge gjenstridige stater, bedrifter eller individer til å følge de vedtak som er fattet av Rådet. Et problem dukker imidlertid opp dersom et medlemsland likevel skulle unnlate å følge en domsavsigelse. EU rår ikke over politimyndighet som kan gripe inn overfor medlemsland på tvers av medlemslandenes egne politimyndigheter. Bedrifter som bryter EUs konkurranseregler, kan derimot bøtelegges direkte av EU-kommisjonen uavhengig av nasjonale myndigheter.

EU finansieres i dag gjennom importavgifter, en andel av merverdiavgiften i medlemslandene, pluss direkte overføringer fra medlemslandene. Det er imidlertid medlemslandene som avgjør størrelsen på organisasjonens inntekter. EU har ingen selvstendig rett til å kreve inn skatter eller avgifter. Det er heller ingen spesielle restriksjoner på utmeldelse av EU, men prosedyren for utmeldelse må følge retningslinjene nedfelt i Lisboatraktaten, TEU artikkel 50.

Konklusjonen er at EU skårer høyt på de to første formelle aspektene ved overnasjonalitet, men står dårligere rustet dersom enkeltmedlemmer skulle velge å utfordre organisasjonen ved å unnlate å følge vedtak, trekke tilbake finansielle midler, trekke tilbake deler av den myndigheten som er overført til fellesskapsorganene, eller trekke seg helt ut av organisasjonen. I en slik situasjon vil EU ha færre egne reelle maktmidler til å tvinge medlemslandene tilbake i folden. EU er åpenbart noe mer enn en vanlig internasjonal organisasjon. Vårt neste spørsmål er i hvilken grad EU kan karakteriseres som en føderasjon, eller i det minste har antatt visse føderale trekk.

E: *Hva menes med «den demokratiske freden»?*

Pensumdekningen er igjen både Wig (s. 96-100) og Grieco (s. 94-95), men med litt ulik behandling. Utgangspunktet er Kants essay 'Den evige fred' (1795).

Wig utlegger argumentet slik: «Siden borgerne, som bærer kostnadene av kamphandlingene, ikke vil stemme for krig, vil en verden av borgerstyrte regimer bli mindre konfliktfylt.» Wig beskriver deretter den empiriske forskningen på feltet: «De beste statistiske analysene finner at den demokratiske freden er et robust statistisk mønster». Dette gjelder demokratier imellom. Den demokratiske freden er dyadisk. Generelt har demokratier like mye forekomst av krig som ikke-demokratier.

Grieco peker også på at demokratiene har felles mål om etableringen av internasjonale institusjoner og har tradisjon for fredelig konfliktløsning internt, som kan tenkes å 'smitte' til internasjonale relasjoner.

F: *Beskriv rollene til henholdsvis Ministerrådet, Parlamentet og Kommisjonen i EUs beslutningssystem. Hvem representerer disse tre organene i beslutningsprosessen?*

Ministerrådet er det viktigste lov- og budsjettgivende organet – fram til Enhetsakten (i kraft 1987) var Rådet i praksis alene om denne rollen; siden den gang har Parlamentet fått gradvis større rolle.

Kommisjonen: I pensum vektlegges særlig Kommisjonens helt sentrale rolle når det gjelder å utarbeide og fremme forslag til vedtak i Parlamentet og Rådet. Kommisjonens bruk av forberedende ekspertkomiteer er også viktig for Kommisjonens rolle som det faglige tyngdepunkt i beslutningsprosessen. I fremstillingen av medbestemmelsesprosedyren trekkes også Kommisjonens rolle som mekler mellom Parlamentet og Rådet fram.

Parlamentet: Når det gjelder Parlamentet beskriver pensum den økende reelle innflytelse Parlamentet har fått i EUs beslutningsprosess. Fra å kun være et rådgivende og kontrollerende organ har Parlamentet nå reell vetorett i de saker som behandles i henhold til medbestemmelsesprosedyren. Også Parlamentets økte uformelle innflytelse trekkes fram i pensum. Parlamentet har også en kontrollerende rolle overfor Kommisjonen og en viss budsjettmessig innflytelse.

G: *Gjør kort rede for hvordan FNs sikkerhetsråd er satt sammen og hva som er beslutningsreglene i rådet. Hvorfor er sammensetningen og beslutningsreglene som de er?*

Sikkerhetsrådet har fem faste medlemmer, og ti som velges. Et vedtak i rådet krever ni stemmer. De faste medlemmene har vetorett, dvs. de kan, ved å stemme imot, forhindre ethvert substansielt vedtak. De ti valgte medlemmene velges for to år, fem seter er på valg hvert år. De valgte representantene velges ut fra en geografisk fordelingsnøkkel. De kan heller ikke gjenvelges umiddelbart. Når det gjelder motivene for denne ordningen er poenget at maktfordelingen innad i organisasjonen skulle gjenspeile maktforholdene i internasjonal politikk generelt.

H: *Hva er de sentrale prinsippene for det multilaterale handelssamarbeidet i GATT/WTO?*

Claes, Hveem og Tranøy har en egen boks med disse prinsippene på side 61:

- Bestevilkårsprinsippet (Most Favoured Nation Treatment) innebærer at dersom et medlemsland reduserer toll eller andre handelshindringer på et produkt fra et annet medlemsland, må tilsvarende reduksjoner innføres på samme produkt fra alle medlemsland.
- Prinsippet om nasjonal behandling tilsier at importerte varer og tjenester skal gis samme behandling med hensyn til lover, forskrifter og krav som innenlandske produkter.
- Gjennomsiktighetsprinsippet setter regler og tidsfrister for å sende melding til de andre medlemslandene når et land fatter handelsmessige beslutninger om for eksempel toll, importrestriksjoner og subsidier.
- Beslutningsregler: Vedtak i selve hovedforhandlingene fattes med enstemmighet. Tvister mellom medlemsland søkes først løst gjennom frivillige forhandlinger mellom de involverte parter, men dersom dette ikke fører fram, blir saken ført for et panel av andre medlemsland. Panelets vedtak er endelig. Mens det i GATT var frivillig for de involverte å rette seg etter panelets vedtak, er den muligheten begrenset i WTO.